

MALMÖ HÖGSKOLA

ISSN 1652-7224 • Publicerad den 10 mars 2010
Klicka här för utskriftsvänlig pdf-fil
Läs mer om idrott och genus på idrottsforum.org

Finns det plats för könsöverskridare inom idrotten?

Katarina Schenker

Idrottsvetenskap, Malmö högskola

Den 8 mars, på internationella kvinnodagen, framkom att en vänsterpartist har motionerat till sitt partis kongress i maj om införandet av ett tredje kön i Sverige, eller snarare kanske en tredje könsbeteckning, för människor som inte kan identifiera sig med något av de två som redan finns, man och kvinna. Tydligt finns tre könsbeteckningar redan i vissa länder, till exempel i Thailand, och andra länder utreder frågan. Frågan om vem som är man och vem som är kvinna har aktualiserats i olika sammanhang på senare tid. Det började knappast i sportens värld, men just inom idrott är gränsen mellan könen ovanligt hårdragen.

Det finns mycket okunskap och oklarheter i dessa frågor, och i ett försök att reda ut begreppen arrangerade Malmö högskola och Malmötidningen Sydsvenskan en paneldiskussion under rubriken "Finns det plats för könsöverskridare inom idrotten?". Medverkade gjorde Helena Tolvhed, historiker, idrotts- och genusforskare, Martin Ritzén, pediatriker, Leif Larsson från Riksidrottsförbundet, Maria Sundin, transaktivist, och Christina Nordström, som är intersexuell. Moderator var Sydsvenskans nya sportchef Anja Gatu, och i publiken satt, bland andra, med pennan i högsta hugg, forumets utsända Katarina Schenker, som här och nu levererar sin rapport.

Min nioårige son fick en fråga om hur man kan se att Cristiano Ronaldo är en kille och inte en tjej. På idolbilden, som han tittade beundrande på, var Ronaldo iklädd en rosa tröja och hans hud såg slät ut, håret var stylat och han hade öronhängen i båda öronen. Sonen svarade först: ”Tjejer har inte gelé i håret”, sedan lade han till ”De har inte sådana öronhängen heller”.

Den 28 januari 2010 anordnades en paneldiskussion i Malmö utifrån frågeställningen ”Finns det plats för könsöverskridare inom idrotten?”. Arrangörer var Sydsvenskan tillsammans med Malmö högskola. Sydsvenskans nya sportchef Anja Gatu var moderator och övriga medverkande var Helena Tolvhed, historiker, genus- och idrottsforskare vid Malmö högskola, Martin Ritzén, läkare och professor emeritus i pediatrik (läran om barns utveckling och sjukdomar) och rådgivare till IOK och Svenska dopingkommissionen i frågor gällande doping med hormoner, Leif Larsson från Riksidrottsstyrelsen, Maria Sundin, transaktivist och representant i RFSL Malmös styrelse samt Christina Nordström, som är intersexuell.

Anja Gatu inledde paneldiskussionen med att förklara bakgrunden till hennes intresse för frågor kring könsuppdelning polariserade mot tron på allas rätt att idrotta. Hur ska man hantera problematiken med människor som faller emellan de könsuppdelningar som görs inom idrotten och kan idrotten vara öppen för alla? Fallet med friidrottaren Caster Semenya aktualiserade frågan och vi var nog många som insåg att vi hade stor okunskap kring kön och könsuppdelningar. Fyra frågor ställdes inledningsvis till publiken

- Kan en 2 m lång person vara kvinna?
- Kan en person som saknar äggstockar och äggledare vara kvinna?
- Kan en person som har testiklar vara kvinna?
- Kan en person som bär på en Y-kromosom vara kvinna?

På de två första frågorna svarade alla ja, medan några var tveksamma kring svaren på de två följande. Panelen som inför kvällens diskussion hade presenterats och intervjuats i Sydsvenskan kring temat var nog ganska eniga kring svaren på frågorna. Och kanske var det därför som det aldrig riktig blev en debatt. Jag är osäker på syftet med paneldiskussionen, trots att jag förstår att det är viktigt att öppna upp för en diskussion – var det för att bilda oss åhörare, både vi som var där och de som följde diskussionen live på nätet, var det för att få personer med olika bakgrunder och representativitet att mötas för att i förlängningen utveckla idrottens förutsättningar, eller handlade det om något annat?

Sammansättningen av panelen gav på ett övergripande plan främst utrymme för en konflikt, den mellan Idrottens representanter och mänsklighetens representanter eller om man så vill den mellan naturvetenskapen och samhällsvetenskap/humaniora. Och Idrotten och naturvetenskapen tycks vara lierade med varandra. Martin Ritzén tydliggjorde tidigt under kvällen skillnaden mellan könsroll och könsidentitet. Könsrollen bestäms vid födseln och könsidentiteten är den som man känner att man är. Naturvetenskapen befattar sig i stort sett bara med könsrollen, yttre omständigheter som kultur och individens behov spelar alltså ingen roll. Är barnet inte tydligt en pojke eller en flicka så är det onormalt. Barnet ska då via operation och medicinering behandlas, så att könet inte avviker (ifrån vad, kan man här fråga sig).

” Om man spetsar till Tolvheds resonemang skulle man dock kunna ifrågasätta de sämst presterande herrarna – kan man ha för låga halter av manligt hormon för att tävla i herrklassen?

Personer som Caster Semenya ska alltså behandlas och eventuellt opereras innan de får tävla, i alla fall internationellt. Att ett sådant ingrepp kan betraktas som ett övergrepp, och att könsidentiteten blir satt ur spel ser nog inte läkarna som sitt problem. Man kan då fråga sig vad som är viktigast för individen och för samhället – könsrollen eller könsidentiteten? Och vilket ansvar har Idrotten?

Kanske borde man göra som Helena Tolvhed förespråkade, om inte kartan stämmer överens med terrängen får man rita om kartan. Problemet är väl att Idrotten främst tittar på den naturvetenskapliga terrängen. Tolvhed var också den som försökte utmana Ritzén i sitt perspektiv. Hon menade att diskussionen bara handlar om damidrott, inte om herridrott. Inom herridrotten finns inga gränser för hur höga hormonhalter som männen får ha naturligt, vilket det däremot gör inom damidrotten. Kanske borde det finnas ett tak för herrarnas testosteronhalter också. Ritzén kontrade med att diskussionen inte handlade om variationer inom dam- respektive herridrotten, utan snarare om vad som skiljer män och kvinnor åt. Om man spetsar till Tolvheds resonemang skulle man dock kunna ifrågasätta de sämst presterande herrarna – kan man ha för låga halter av manligt hormon för att tävla i herrklassen?

Publiken hade möjlighet att ställa frågor, och Elisabeth Apelmo, doktorand i sociologi, som skriver en avhandling om hur unga idrottande kvinnor med rörelsehinder ser på sig själva, kommenterade att språket som vi använder är betydelsefullt. Det är exkluderande att tala om intersexuella eller transsexuella som en problematik som man kan bli

utsatt för eller en könsutveckling som har gått fel.

En fråga som jag började fundera över under paneldiskussionen är vad *Ren* idrott egentligen är. Man får inte tillföra vissa medel på eget bevåg, men däremot kan man bli tvingad av Idrotten att ta vissa medel för att överhuvudtaget få lov att tävla. Motståndet mot doping grundar sig således först och främst på att det är orättvist mot medtävlarna. Det märkliga är att samma resonemang används i Caster Semenyas fall. Konkurrenterna tyckte att det var orättvist att de skulle tävla mot Semenya, som hade så höga hormonnivåer, enligt Ritzén. Men även om Semenya var ren och vann, blev hon förloraren. Det verkar som att "Ren" används när det passar Idrotten bäst, inte när det är bäst för individerna.

Sydsvenskan skickade en enkät med frågor kring hur de arbetar med frågor som rör trans- och intersexuella till 600 idrottsföreningar i Skåne. De fick bara ett sjuttioal svar, vilket innebär att ungefär 530 klubbar valde att inte svara. Kunskapen tycks vara låg, och frågorna sålunda inte prioriterade. Anja Gatu menade att de citat de använde sig av var talande för föreningarnas enkätsvar och hon försökte i olika omgångar ställa Leif Larsson från Riksidrottsstyrelsen mot väggen. Larsson redogjorde för relationen mellan Riksidrottsstyrelsen, riksidrottsstämman och förbunden. Stämman är vartannat år, och förbunden måste motionera om vad som ska behandlas där. Stämman beslutar och ger sedan eventuellt i uppdrag till styrelsen att arbeta vidare enligt med stämmans beslut. Gatu problematiserade förbundens förmåga att motionera om frågor som rör trans- och intersexuella, inte minst utifrån de enkätsvar som Sydsvenskan fått in. Hur ska förbunden kunna motionera om sådant som de inte känner till eller ha kunskap om? Och borde inte styrelsen kunna ta egna initiativ, det gör ju regeringen, som också är demokratiskt folkvald? Men Larsson gled undan, han menade att så småningom förstår nog förbunden med hjälp av media att det här är viktiga frågor, värda att motionera om.

Larsson kommenterade dock att Idrotten är ålderdomlig i sitt sätt att vara och att det är viktigare att slå en bredsida. Eller som en av föreningarna svarade "Vi håller på med idrott där man framför allt använder benen och armarna. Så vi har inget behov att diskutera könsorgan [?]".

Tolvhed tyckte att vi ska göra upp med den slentrianmässiga uppdelningen i kön, och jag håller med henne. Varför är det så viktigt i vårt samhälle? Varför är det viktigt att veta om det är en pojke eller flicka som föds, varför måste vi ha ett personnummer med en siffra som visar om vi är kvinnor eller män? Varför idrottar vi i klasser utifrån kön? Det måste väl finnas en mängd andra lösningar som i större utsträckning främjar mångfald. Har IOK utrett det?

Många tjejer har kanske inte gelé i håret och de har kanske inte sådana öronhängen som Cristiano Ronaldo hade på bilden som min son tittade beundrande på. Det finns något som uppfattas som manligt och något som kvinnligt. Dessa attribut är föränderliga. Vad som gällde för 50 år sedan, gäller inte idag, och dagens uppfattningar kommer nog inte att stämma om 50 år - även om den naturvetenskapliga kunskapen i sig möjligen inte förändras nämnvärt under samma period. Och frågan är vem som ska få bestämma över vad som är giltigt inom idrotten, är det Idrotten själv eller är det Samhället?

På [Sydsvenskans webbplats](#) finns det möjlighet att i efterhand följa paneldiskussionen och att läsa de artiklar som föregick paneldiskussionen.

Copyright © **Katarina Schenker 2010**